

Nota zienswijzen en adviezen NRD OER Omgevingsvisie 's-Hertogenbosch

Mei 2023

(Bijlage bij Collegevoorstel / - besluit van de gemeente 's-Hertogenbosch

Nota zienswijzen en adviezen NRD OER Omgevingsvisie 's-Hertogenbosch

I. De procedure

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor het omgevingseffectrapport (OER) voor de Omgevingsvisie 's-Hertogenbosch heeft met ingang van 6 februari 2023 gedurende zes weken ter inzage gelegen. Tijdens deze termijn heeft ingevolge 7.9 van de Wet Milieubeheer en artikel 3.12 van de Algemene Wet Bestuursrecht eenieder schriftelijk of mondeling een zienswijze omtrent het de reikwijdte en het detailniveau van de informatie, die in het milieueffectrapport moet worden opgenomen, kenbaar kunnen maken bij de gemeenteraad van de gemeente 's-Hertogenbosch. De terinzagelegging is bekendgemaakt in het Gemeenteblad, en via de gemeentelijke website d.d. 3 februari 2023. In dezelfde periode zijn, ingevolge artikel 7.8 van de Wet Milieubeheer, betrokken adviseurs en bestuursorganen geraadpleegd over de reikwijdte en het detailniveau van de informatie, die in het milieueffectrapport moet worden opgenomen.

II. De ingediende zienswijzen/adviezen en ontvankelijkheid

In totaal zijn binnen deze termijn 6 adviezen ingediend, op volgorde van ontvangst:

1. Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), d.d. 6 februari 2023;
2. Gemeente St. Michielsgestel (mede namens gemeente Boxtel), d.d. 22 februari 2023;
3. Veiligheidsregio Brabant Noord en Brandweer Brabant Noord, d.d. 24 februari 2023;
4. GGD Brabant, d.d. 13 maart 2023;
5. Gemeente Maasdriel, d.d. 14 maart 2023;
6. Waterschap Aa en Maas, d.d. 14 maart 2023.

Ook is, op verzoek van de gemeente, een advies ontvangen van de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.), d.d. 13 april 2023.

Daarnaast is één zienswijze ontvangen:

1. Reclamant sub 1, gevestigd te 's-Hertogenbosch, d.d. 7 maart 2023;

De termijn van terinzagelegging eindigde op maandag 20 maart 2023.

De zienswijze/adviezen van reclamanten (afgezonderd van de Commissie m.e.r., die een eigen adviestermijn had) zoals in het bovenstaande weergegeven, zijn binnen de termijn ontvangen c.q. verzonden en daarmee ontvankelijk.

III. Samenvatting ingekomen adviezen en beoordeling adviezen

Hieronder zijn de ingebrachte adviezen samengevat en van een reactie voorzien.

Voor de volledigheid wordt hierbij vermeld, dat de volledige adviezen, zoals deze zijn ingediend, zijn betrokken bij de opstelling van de reactie en alle adviezen, zoals deze zijn ingediend, volledig ter inzage liggen in het kader van de (verdere) besluitvorming.

Voor zover relevant worden aanpassingen in de onderzoeksmethodiek volgend uit de adviezen verwerkt in het OER.

Ingekomen adviezen

1. Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)

Reclamant geeft aan dat zij niet meer betrokken hoeft te worden bij de opstelling en vaststelling van ruimtelijke plannen en milieueffectrapportages (MER).

Reactie gemeente:

De reactie wordt ter kennisgeving aangenomen.

Aanpassing onderzoeksmethodiek OER naar aanleiding van zienswijze/advies

De reactie geeft geen aanleiding voor aanpassing van de NRD en/of uitwerking in het OER.

2. Gemeente St. Michielsgestel (mede namens gemeente Boxtel)

Reclamant herhaalt haar reactie d.d. 28 november 2022 op het Koersdocument. Reclamant geeft aan dat zij in het Koersdocument veel raakvlakken en overeenkomsten ziet met haar omgevingsvisie-traject(en), die een basis bieden om (grensoverschrijdende) opgaven, o.a. op het gebied van water, natuur en landschap en het versterken van de verbinding stad en land, in samenwerking op te pakken. Reclamant verwijst ook naar de positionpaper voor de regionale verstedelijkingsopgave. Reclamant wijst erop dat uit het Koersdocument nog niet is te halen hoe de gemeente klimaatbestendigheid gaat realiseren en of hierbij rekening gehouden wordt met de Visie Energielandschap en de herijking van de RES in de RES NOB 2.0. Vervolgens geeft reclamant voor de beide gemeenten mogelijke kansen aan voor gezamenlijke uitwerking: Howabo 2.0, versterken verbinding stad-land, beter verbinden in zuidelijke richting van het Bossche Broek, Dommel, Halder, Kentalisterrein en het centrum van St. Michielsgestel, Linie 1629, betere verbindingen en meer bijzondere plekken in het buitengebied, bevorderen van wandelen en fietsen, woningbouw.

Reactie gemeente:

De gemeente waardeert de positieve reactie van reclamant en ziet de meerwaarde van samenwerking in de regio: 's-Hertogenbosch staat niet op zichzelf, maar is een gemeente / stad liggend in haar omgeving. Bij de uitwerking van de Omgevingsvisie wordt ook gekeken naar de verbinding met de omgeving. In het OER wordt niet alleen gekeken naar de effecten op de gemeente 's-Hertogenbosch, maar ook, als relevant, naar effecten op de omgeving.

De door reclamant benoemde aandachtspunten / kansen zijn bekend. In de Omgevingsvisie en het OER wordt nader ingegaan op de opgave om de stad klimaatbestendig te maken. Het Koersdocument heeft de Visie energielandschap als basis genomen. De omgevingsvisie houdt rekening met de herijking van de RES in de RES NOB 2.0.

De reactie van reclamant heeft geen directe opmerkingen over de aanpak van het OER.

Aanpassing onderzoeksmethodiek OER naar aanleiding van zienswijze/advies

De reactie geeft geen aanleiding voor aanpassing van de NRD en/of uitwerking in het OER.

3. Veiligheidsregio Brabant Noord en Brandweer Brabant Noord

Reclamant geeft aan dat in de NRD, omgevingsveiligheid als aspect is opgenomen en dat de NRD daarom geen aanleiding geeft tot het maken van op- of aanmerkingen.

Reclamant biedt haar expertise aan op het gebied van omgevingsveiligheid voor de leefomgevingsfoto en het effectenonderzoek.

Reactie gemeente:

De gemeente waardeert de reactie van reclamant dat zij ziet dat omgevingsveiligheid als aspect is opgenomen en waardeert het aanbod om gebruik te maken van de expertise van reclamant.

Aanpassing onderzoeksmethodiek OER naar aanleiding van zienswijze/advies

De reactie geeft geen aanleiding voor aanpassing van de NRD en/of uitwerking in het OER.

4. GGD Brabant

De GGD ziet het als haar verantwoordelijkheid om aandacht te vragen voor de maatschappelijke doelen van de Omgevingswet (artikel 1.3): het bereiken van een balans tussen het beschermen en het benutten van de fysieke leefomgeving:

- Beschermen: het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit (o.a. bescherming tegen luchtvervuiling, tegengaan van geluid- en geurhinder, blootstelling aan vervuilde bodems en gebruik van gevaarlijke stoffen).
- Benutten: het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving om er maatschappelijke behoeften mee te vervullen. Belangrijk is het bevorderen dat de leefomgeving uitnodigt tot gezond gedrag, zoals gezonde voeding, gezond bewegen en elkaar ontmoeten.
- Een zorgplicht voor overheid, burgers én bedrijven.

Reclamant geeft aan dat voor toetsing gebruik gemaakt kan worden van kwalitatieve en kwantitatieve methoden en dat reclamant daar graag over meedenkt. Reclamant verwijst o.a. naar gegevens uit de

Brabantse Omgevingscan, Atlas Leefomgeving en een recent onderzoek van de Brabantse GGD's naar luchtverontreiniging en gezondheid. Reclamant vraagt om te toetsen aan gezondheidkundige advieswaarden, zoals door reclamant gehanteerd en vraagt aandacht voor cumulatieve gezondheidseffecten en effecten in de nachtelijke uren.

Reclamant verzoekt om in de omgevingsvisie als doelstelling op te nemen dat alleen nieuwe gevoelige bestemmingen, waaronder woningen, worden gerealiseerd op voldoende afstand van drukke wegen/ snelwegen en dat daar waar een onvoldoende afstand kan worden gerealiseerd en/of niet voldaan wordt aan de gezondheidkundige advieswaarde, wordt geadviseerd dat er tenminste één luwe zijde zou moeten zijn, waar bij voorkeur de slaapvertrekken en de buitenruimte aan gepositioneerd zijn.

Reclamant adviseert om gezondheidsaspecten vanuit positieve gezondheid, welzijn en gezondheidsbevordering mee te nemen. Bij thema's wonen, werken, sociale aspecten kunnen gezondheidsindicatoren toegevoegd worden. Dit kan op basis van de kwantitatieve cijfers van reclamant (reclamant verwijst naar een bijlage bij haar advies).

Reclamant adviseert om bij groen niet alleen naar de hoeveelheid groen te kijken, maar ook naar de gebruikswijze en houd bij de keuze van groen rekening met mogelijk met groen samenhangende overlast zoals het vrijkomen van allergenen en/of ongedierte en sociale veiligheid.

Zorg bij groen voor recreatiedoeleinden/ fiets - en wandelroutes voor voldoende verlichting.

Reclamant vraagt aandacht te hebben voor de aanwezigheid van stille plekken, bijvoorbeeld bij het thema ontmoetingsplekken, en dat minimaal een zijde van het gebouw aangenaam moet zijn (zie ook bij geluid, een geluidsluwe/ aangename zijde).

Reclamant stelt dat uit onderzoek blijkt dat een gezonde leefomgeving niet automatisch leidt tot gezond gedrag en adviseert de gemeente om activiteiten /randvoorwaarden op te nemen om daadwerkelijk gezond gedrag te stimuleren.

Reclamant vraagt aandacht voor hittestress en vraagt de bij reclamant beschikbare gegevens hiervoor te gebruiken.

Reclamant vraagt aandacht voor de uitdagingen van de circulaire economie op het gebied van gezondheid: Welke stoffen zitten in de te hergebruiken materialen? Kunnen die stoffen vrijkomen en kunnen mensen hiermee in aanraking komen? Kan een dergelijke blootstelling effecten veroorzaken op de gezondheid?

Reclamant vraagt aandacht voor gezond binnenmilieu met voldoende ventilatiemogelijkheden bij isolatie van woningen in het kader van energiebesparing.

Reactie gemeente:

De gemeente ondersteunt de door reclamant genoemde doelen uit de Omgevingswet ten aanzien van gezondheid en gezonde leefomgeving. Deze zijn dan ook mede-uitgangspunten voor het Koersdocument en de Omgevingsvisie. Het is ook één van de redenen om niet een "traditioneel" milieueffectrapport (MER) op te stellen, maar een omgevingseffectrapport (OER) om ook aspecten als gezondheid en sociale aspecten mee te nemen in de effectenbeoordeling

De gemeente kent de door reclamant genoemde bronnen voor gegevens en zal deze gebruiken ten behoeve van de Leefomgevingsfoto en het effectenonderzoek in het OER. De wijze van effectenonderzoek (kwalitatief/kwantitatief) wordt afgestemd op het abstractieniveau van de Omgevingsvisie. Gemeente merkt op dat het OER in eerste instantie vooral verkennend/agenderend de aandachtspunten van de leefomgeving in beeld brengt om afwegingen en keuzes in de Omgevingsvisie te onderbouwen en mogelijk te maken. Definitieve toetsing van effecten van ontwikkelingen vindt plaats in verdere fasen van plan- en besluitvorming (omgevingsplan, programma's, omgevingsvergunningen).

In het OER zal daar waar relevant beoordeeld worden vanuit de gezondheidkundige advieswaarden, zoals door reclamant gevraagd. Ook zal, als daarvan sprake is, ingegaan worden op cumulatie van gezondheidsaspecten en, als relevant, op effecten in de nachtelijke uren.

Of kan worden voldaan aan de doelstelling van reclamant ten aanzien van afstand en effectluwe zijden is een afweging die in de concrete plan- en besluitvorming voor projecten gemaakt moet worden. Het OER toetst het beleid en de ambities uit de Omgevingsvisie.

In het OER zal worden ingegaan op door reclamant genoemde aandachtspunten als positieve gezondheid, groen, hittestress e.d. en zal hierbij kijken naar de door reclamant bijgevoegde tabel met aspecten. Dit wel op het abstractieniveau van de nu voorliggende planvorming rond de Omgevingsvisie. Een aantal door reclamant genoemde aandachtspunten zijn voor deze fase nog op

een (te) hoog detailniveau en meer onderwerp voor algemene aanbevelingen voor latere fasen van plan en besluitvorming. Voorbeelden hiervan zijn overlast van nieuw groen (vrijkomen allergenen, ongedierte), aandachtspunten van circulaire energie (zoals vrijkomende stoffen bij gebruik van circulaire materialen).

Aanpassing onderzoeksmethodiek OER naar aanleiding van zienswijze/advies

De reactie leidt op hoofdlijnen niet tot aanpassing van de onderzoeksmethodiek. De door reclamant genoemde aandachtspunten maken, op hoofdlijnen, al onderdeel uit van de onderzoeksmethodiek. De door reclamant genoemde aandachtspunten worden meegenomen in het OER en zullen op onderdelen leiden tot aanscherping, nuancering en uitwerking van aspecten. Daarbij wordt dankbaar gebruik gemaakt van de door reclamant aangedragen informatiebronnen en het aanbod om mee te denken.

5. Gemeente Maasdriel

Reclamant vraagt in zijn algemeenheid om aandacht voor effecten op de inwoners van Maasdriel en in het bijzonder de effecten van de Duurzame Polder op ontwikkelingen van de gemeente op het gebied van recreatie en toerisme, woningbouw, landschap, gezondheid en milieu. Reclamant verwijst naar haar koersdocument Masterplan Maas en de ontwikkelingen rond de Zandmeren waarvoor een link is opgenomen.

Reactie gemeente:

In het OER wordt, als relevant, ingegaan op effecten op de omgeving. Daarbij wordt opgemerkt dat de specifiek door reclamant genoemde effecten van de Duurzame Polder onderzocht en afgewogen worden in een separate plan- en besluitvormingsprocedure en niet in het OER voor de Omgevingsvisie.

Aanpassing onderzoeksmethodiek OER naar aanleiding van zienswijze/advies

De reactie geeft geen aanleiding voor aanpassing van de NRD en/of uitwerking in het OER.

6. Waterschap Aa en Maas

Reclamant geeft aan positief te zijn over de volledigheid van thema's en aspecten in de NRD.

Reclamant geeft aan op een aantal thema's en aspecten een verdiepingsslag te willen:

- (Aandacht voor) lagenbenadering en meervoudig ruimtegebruik om zorgvuldig om te gaan met de schaarse ruimte en uitwerking van het principe "water en bodem leidend". Bij ruimtelijke ontwikkelingen dient de huidige geohydrologische situatie onderzocht te worden en het effect om het milieu niet nadelig te beïnvloeden;
- (Aandacht voor) integrale benadering en de kansen voor bijvoorbeeld de koppeling tussen energietransitie/klimaatadaptatie met andere opgaven, om tot een gezonde en klimaatadaptieve leefomgeving te komen;
- Waterkwaliteit, met name Kaderrichtlijn Water;
- Hoogwateraanpak Den Bosch en omgeving (HoWaBo). Er zijn inmiddels voorkeursoplossingen in beeld, reclamant verzoekt deze te betrekken.

Reclamant geeft tot slot aan, graag betrokken te blijven bij de verdere uitwerking van de o.e.r. en omgevingsvisie.

Reactie gemeente:

De gemeente waardeert de positieve reactie van reclamant over de volledigheid van thema's en aspecten in de NRD. De gevraagde aandacht voor de lagenbenadering, meervoudig ruimtegebruik, integrale benadering en het principe "water en bodem leidend" worden gedeeld door de gemeente met aanvulling van cultuurhistorie. Dit zijn dan uitgangspunten voor de Omgevingsvisie en worden hierin verder onderzocht en uitgewerkt. In het OER zal hierop worden getoetst. Ook voor de gemeente is water een belangrijk ordenend principe. In de NRD is dit aangegeven. De door reclamant genoemde aanvullingen (Kaderrichtlijn water, HoWaBo) worden meegenomen in het OER. Er zal worden bekeken of en hoe de beschikbare voorkeursoplossingen voor HoWaBo kunnen worden meegenomen in het traject van de Omgevingsvisie en het OER. Ten aanzien van het onderzoek in het OER wordt opgemerkt dat dit op het abstractieniveau plaatsvindt van de Omgevingsvisie: nog globaal, verkennend en gemeentebreed. In vervolgfases van plan- en besluitvorming zijn meer gedetailleerd en toetsend onderzoek worden gedaan naar effecten.

Aanpassing onderzoeksmethodiek OER naar aanleiding van zienswijze/advies

Naar aanleiding van de reactie worden de aspecten Kaderrichtlijn Water en HoWaBo explicieter opgenomen in het OER. Er zal worden bekeken of en hoe de beschikbare voorkeursoplossingen voor HoWaBo kunnen worden meegenomen in het traject van de Omgevingsvisie en het OER. Reclamant zal betrokken worden in het vervoltraject (net als andere stakeholders).

7. Advies Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.)

Inleiding

De gemeente 's-Hertogenbosch heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.) gevraagd advies te geven op de NRD / onderzoeksaanpak. De Commissie m.e.r. heeft 13 april 2023 advies uitgebracht.

Hoofdpunten advies Commissie m.e.r.

De Commissie m.e.r. geeft in haar advies aan dat zij de volgende punten essentieel vindt in het OER om het milieubelang goed in de Omgevingsvisie mee te kunnen wegen (onderstaand lijstje is een samenvatting):

- Vertaling van de ambities naar concrete doelen, indicatoren en beoordelingscriteria. Dit om te kunnen beoordelen of ambities te realiseren zijn en of ze strijdig kunnen zijn.
- Inzicht in de huidige situatie en de opgaven. Dit om te kunnen bepalen wat er nodig is om de ambities te realiseren. Hierbij ook aandacht voor het thematisch beleid op lokaal en bovenliggend beleid.
- Vertaling van de “invalshoeken” naar onderscheidende alternatieven, waarmee de “hoeken van het speelveld” kunnen worden verkend. Aandachtspunten voor alternatieven zijn:
 - Zorg voor kenmerkende alternatieven
 - Aandacht voor ruimtelijke differentiatie tussen de deelgebieden
 - Onderscheid in niet-onderscheidende en onderscheidende aspecten van alternatieven
 - Alleen aspecten in alternatieven waarop de gemeente kan sturen
 - Opzoeken “hoeken van het speelveld”
 - Maak gebruik van informatie, kennis en expertise van andere partijen
- Beschrijving en beoordeling van effecten van alternatieven op de omgeving en de mate waarin daarmee aan de ambities wordt voldaan.
- Verduidelijking en waar kan vereenvoudiging van de onderzoeksaanpak en duidelijk(er) onderscheid tussen het agenderende deel en het toetsende deel van het OER.
- Betrekken van het College, de gemeenteraad en belanghebbenden bij de verschillende stappen en een afstemmoment na het agenderende deel.
- Een passende beoordeling van effecten op Natura2000-gebieden.
- Een aanzet voor een monitoringsplan.
- Een zelfstandig leesbare samenvatting.

Hoe wordt met het advies van de Commissie m.e.r. omgegaan in het OER

Algemeen

We nemen het advies van de Commissie m.e.r. graag ter harte en geven hier invulling aan in het verdere proces. Het is een constructief en positief advies vanuit de toetsende rol van de Commissie bezien. Dit houdt in dat onze onderzoeks-aanpak in het NRD voldoende duidelijk is. Het advies leidt niet tot een wezenlijke andere onderzoeks-aanpak van het OER.

Concretisering

De Commissie m.e.r. vraagt wel om meer concretisering en meer detailniveau dan nu is voorzien in de aanpak van de Omgevingsvisie en het OER. Dit o.a. voor de opgaven, ambities, doelstellingen, alternatieven en het beoordelingskader. Hieraan wordt invulling gegeven voor zover dat kan en aansluit op het detailniveau van de Omgevingsvisie.

Inzicht in de huidige situatie en de opgaven

Het door de Commissie m.e.r. gevraagde inzicht in de huidige situatie en de opgaven maakt (al) onderdeel uit van de aanpak door onder andere het maken van de leefomgevingsfoto (LOF) en de beoordeling van het koersdocument. Genoemde aandachtspunten van de Commissie m.e.r. worden meegenomen.

Alternatieven

Er is in de NRD bewust voor gekozen om “invalshoeken” als basis voor de effectenbepaling te presenteren. Dit omdat een concrete ruimtelijke vertaling van ambities in de Omgevingsvisie er nog niet is (in afwachting van de gebiedsvisies) en om discussie op voorhand over concrete locaties te voorkomen. In de verdere uitwerking van de methodiek ten behoeve van de effectenbepaling in het OER wordt gewerkt aan een meer ruimtelijke vertaling / uitwerking van de “invalshoeken”. Hiervoor worden ook de resultaten van de gebiedsvisies betrokken. Daarmee kan ook meer gedifferentieerd worden naar deelgebied, zoals de Commissie m.e.r. vraagt.

Beschrijving en beoordeling van omgevingseffecten en mate van doelbereik.

Dit maakt (al) onderdeel uit van de aanpak. De Commissie m.e.r. heeft hiervoor geen aandachtspunten benoemd die anders zijn dan al in de NRD genoemd.

Verduidelijking onderzoeks aanpak en onderscheid tussen agenderende en toetsende deel van het OER

Dit zal nader worden beschreven in het OER.

Betrekken College, de gemeenteraad en belanghebbenden en een afstemmoment na het agenderende deel van de OER

Er heeft reeds afstemming plaatsgevonden en er is in de huidige aanpak van de gebiedsvisies en het OER een tussentijds afstemmoment voorzien met College, raad en belanghebbenden. Dit tussentijds moment vindt plaats nadat het agenderende deel van de beoordeling is afgerond en de ontwikkelrichtingen van de gebiedsvisies meer vorm krijgen. Hiermee voldoet de aanpak aan het advies van de Commissie. In het participatieproces is het betrekken van het college/raad en overige belanghebbende opgenomen.

Een passende beoordeling van effecten op Natura2000-gebieden

Dit maakt (al) onderdeel uit van de aanpak. Hierbij wordt opgemerkt dat het een verkennende / agenderende passende beoordeling betreft. Het zicht op de problematiek wordt omschreven en de risico's worden benoemd. In het kader van de Omgevingsvisie kan en hoeft nog geen concrete / toetsende passende beoordeling worden opgesteld.

Een aanzet voor een monitoringsplan

Dit maakt (al) onderdeel uit van de aanpak.

Een zelfstandig leesbare samenvatting

Dit maakt (al) onderdeel uit van de aanpak.

IV. Samenvatting ingekomen zienswijze en reactie op zienswijze

Hieronder is de ingebrachte zienswijze samengevat en van een reactie voorzien.

Voor de volledigheid wordt hierbij vermeld, dat de volledige zienswijze, zoals deze is ingediend, is betrokken bij de opstelling van de reactie en de zienswijze, zoals deze is ingediend, volledig ter inzage ligt in het kader van de (verdere) besluitvorming.

Voor zover relevant worden aanpassingen in de onderzoeksmethodiek volgend uit de zienswijze verwerkt in het OER.

1. Reclamant sub 1

Reclamant is teleurgesteld dat haar reactie op het Koersdocument niet is beantwoord. Reclamant is van mening dat de toekomstige belangen van natuur en landschap, toegespitst op een gewenste toename van de biodiversiteit in onze omgeving, onvoldoende geborgd is in de NRD. Met name de invalshoek "Klimaatgericht 's-Hertogenbosch" gaat, naar mening van reclamant, tamelijk summier in op het belang van natuur, landschap en de daarin aanwezige én te realiseren biodiversiteit.

Reclamant vindt dat de intrinsieke waarde van natuur, het behoud en de kwantitatieve en kwalitatieve uitbreiding (biodiversiteit) van natuur, landschap en het watersysteem als kernkwaliteiten onderdeel uit moeten maken van de NRD.

Reclamant vraagt aandacht voor de druk vanuit woningbouw, bedrijventerreinen en infrastructuur op de beschikbare ruimte voor natuur en landschap en wijst de gemeente op haar wettelijke plicht op een zorgvuldige manier om te springen met natuur. Reclamant vindt dat onvoldoende terugkomen in het Koersdocument en vraagt om een borging in de NRD en het OER.

Reclamant constateert dat in het Koersdocument vergroening grotendeels in het teken staat van recreatie en is van mening van recreatiedruk tot aantasting van natuurwaarden leidt.

Reclamant vraagt aandacht voor een samenhangende aanpak van realisatie van robuuste groenblauwe netwerken in de regio en vraagt de gemeente hierin het voortouw te nemen.

Reclamant verwijst naar het regionale verstedelijkingsakkoord "De Moerasdraak slaat zijn vleugels uit" en vooral het vijfde ontwikkelingsprincipe erin: "Groen en blauw groeien mee met verstedelijking".

Reclamant is van mening dat eerst de locatie en omvang van het groenblauwe netwerk bepaald moet worden, alvorens de verdere verstedelijking van het gebied vorm te geven.

Reclamant vraagt aandacht voor het jaarplan, begroting en uitvoeringsplan van de Regio Noordoost-Brabant en de deelopgave "Natuur en Landschap" erin. Hierin staat dat de regio een robuust natuurnetwerk met natuurkernen, zoals bossen en nationale parken, natuurontwikkelingsgebieden én de verbindingen daartussen wil realiseren.

Reclamant verwijst naar de aangenomen motie 5 bij het raadsbesluit van 18 mei 2021 over de Regionale Energie Strategie met betrekking tot de ontwikkeling van de Duurzame Polder en op andere locaties waar windturbines zullen worden geplaatst. De motie bepaalt onder andere dat initiatiefnemers voor de plaatsing van windturbines compensatiegebieden moeten aanleggen in de regio, die zo worden aangelegd dat zij gunstig zijn voor de vogelpopulatie.

Reclamant vraagt aandacht voor provinciale Aanpak Stikstof, de Gebiedsgerichte aanpak groenblauw en de recent publiceerde actuele Natuurdoelanalyses van de Natura 2000-gebieden in Noord-Brabant.

Reclamant vraagt aandacht voor de (verdere) achteruitgang van weide- en akkervogels en wijst op de bijzondere waarden van de Duurzame Polder, Beerse Maas, Beerse Overlaat en Gement en het negatieve effect van windturbines en/of zonnevelden hierop.

Reclamant wijst op de verplichting die de gemeente stelt aan initiatiefnemers van windturbines in de Duurzame Polder om geschikte compensatiegebieden te realiseren. Reclamant wijst ook op de verplichtingen vanuit het voorzorgsbeginsel om slachtoffers door windturbines te voorkomen en op de verplichting tot monitoring.

Reclamant vraagt om een aantal in de reactie genoemde aspecten ten aanzien van effecten van windturbines en zonnevelden op te nemen in de NRD en het OER.

Reactie gemeente:

De gemeente deelt de mening van reclamant dat natuur, landschap en biodiversiteit belangrijke uitgangspunten zijn in de NRD en voor de Omgevingsvisie, maar is niet van mening dat deze aspecten onvoldoende geborgd zijn in de NRD. Op diverse plekken worden de aspecten genoemd in de NRD. Biodiversiteit is expliciet benoemd bij de invalshoek "Klimaatgericht 's-Hertogenbosch" en in

het beoordelingskader voor het OER. Natuur, landschap en biodiversiteit maken daarmee volwaardig onderdeel uit van het effectenonderzoek in het OER.

Het effect van toename van recreatiedruk op natuurwaarden is een aspect dat in het OER beschouwd gaat worden. Niettemin zal in de Omgevingsvisie zelf, naar aanleiding van deze zienswijze, in deze invalshoek extra aandacht besteed worden aan deze aspecten en zullen de aspecten bodem/water nog nadrukkelijker leidend worden gemaakt.

De beschrijving van de vergroening in het Koersdocument is niet bedoeld om uitsluitend gericht op recreatie te zijn. Maar als de indruk wordt gegeven dat dat zo is, willen we hier goed naar kijken. Deze opmerking nemen wij mee in de toekomstige aanpassing van het Koersdocument.

De gemeente erkent het belang van grensoverschrijdende structuren en dan zeker op het gebied van natuur en water. Niet voor niks is dit nadrukkelijk benoemd in het verstedelijkingsakkoord "De Moerasdraak slaat zijn vleugels uit". Het belang ervan vraagt tijd en aandacht en in de tussentijd wordt op alle schaalniveaus gewerkt aan deze structuren. Gezien de processen past het niet om dit alleen top-down toe te passen en zullen verschillende processen parallel aan elkaar lopen. Dit kan ook juist leiden tot inhoudelijke verdieping en versteviging van de aanpak op alle schalen. Ditzelfde geldt ook voor het principe van water, bodem en cultuurhistorie leidend, waarbij dit niet leidt tot een blauwdruk vanuit die structuur. We werken wel nadrukkelijk aan die structuren, maar zullen altijd vanuit integrale oplossingen zoeken naar meerwaarde op verschillende vlakken.

In het OER wordt, voor zover relevant voor het effectenonderzoek, rekening gehouden met het door reclamant genoemde beleid: het regionale verstedelijkingsakkoord, jaarplan / begroting / uitvoeringsprogramma Regio Noordoost Brabant, motie 5 van het raadsbesluit over de RES en de provinciale Aanpak Stikstof, de Gebiedsgerichte aanpak groenblauw en de Natuurdoelanalyses.

Effecten op natuurwaarden (Natura2000 (waaronder het stikstofeffect), NNB en soorten (waaronder weide- en akkervogels) maken onderdeel uit van het effectenonderzoek in het OER. De wijze van effectenonderzoek (kwalitatief/kwantitatief) wordt afgestemd op het abstractieniveau van de Omgevingsvisie. Gemeente merkt op dat het OER in eerste instantie vooral verkennend/agenderend de aandachtspunten van de leefomgeving in beeld brengt om afwegingen en keuzes in de Omgevingsvisie te onderbouwen en mogelijk te maken. Definitieve toetsing van effecten van ontwikkelingen vindt plaats in verdere fasen van plan- en besluitvorming (omgevingsplan, programma's, omgevingsvergunningen). Gemeente merkt daarbij op dat de specifiek door reclamant genoemde effecten van de Duurzame Polder onderzocht en afgewogen worden in een separate plan- en besluitvormingsprocedure en niet in het OER voor de Omgevingsvisie. Hetzelfde geldt voor het onderzoek naar en de afweging over compensatie en compensatiegebieden, het nemen van voorzorgsbeginselen om slachtoffers door windturbines te voorkomen, de monitoringsverplichting hiervoor en de door reclamant genoemde specifieke effecten van windturbines.

Het is juist dat er nog geen antwoord is gegeven op de reactie op het Koersdocument. Dit antwoord volgt binnenkort en wordt dus buiten deze zienswijzennota beantwoord.

Aanpassing onderzoeksmethodiek OER naar aanleiding van zienswijze/advies

De reactie leidt op hoofdlijnen niet tot aanpassing van de onderzoeksmethodiek. De reactie is met name gericht is op aspecten uit het concept koersdocument en niet specifiek op de NRD (onderzoeksmethodiek). De door reclamant genoemde aandachtspunten maken, op hoofdlijnen, al onderdeel uit van de onderzoeksmethodiek. De door reclamant genoemde aandachtspunten worden meegenomen in het OER en zullen op onderdelen leiden tot aanscherping, nuancering en uitwerking van aspecten. Daarbij wordt dankbaar gebruik gemaakt van de door reclamant aangedragen informatiebronnen en beleidsstukken.